

TRABANTOVY TOULKY KNIHOU

průvodce na čtenářskou cestu
Bibli (nejen) pro prvočtenáře

ČÁST 5.
(KAPITOLY 281- 350)

Ezd 11 – Mal 3,24

Jan Vojvodík

(jak jsem je sedm let pro radost
psal jako svůj blog na:
toulkyknihou.wordpress.com
pod jménem Trabant)

TRABANTOVY TOULKY

KNIHOU – část 5.

Průvodce na čtenářskou cestu Biblií
(nejen) pro prvočtenáře

Část 5. (kapitoly 281 - 350)

Neh 1 – Mal 3,24

Jan Vojvodík

(jak jsem je sedm let pro radost psal jako svůj blog na
toulkyknihou.wordpress.com pod jménem Trabant)

281. O ZTRÁTĚ PRO ZISK A OBNOVĚ PROTI KOROZI (Neh 1,1-2,10 a Neh 2,11-2,20)

KNIHA NEHEMJÁŠ, KAPITOLY 1 a 2,1-10 (STARÝ ZÁKON)

Ne všichni, kdo z Babylóna zpět domů v těch letech návratů neodešli, zůstávali v Babylóně proto, že se tam cítili doma. Některé drželo v zemi dobré zaměstnání, které upřednostnili před návratem. V srdci zůstali Judejci, i když existenčně vsadili na Babylón. A judský Bůh o nich věděl, judský Bůh je dál volal domů, do služby.

Vysoký babylónský úředník, královský číšník Nehemjáš, syn judských rodičů přesídlených králem Nebúkadnesarem do Babylóna se dostává do kontaktu se zprávou o neutěšené situaci v Judsku – o Jeruzalému s pobořenými hradbami, neschopném se dlouhodobě udržet. Nehemjáš si uvědomuje, že jde o hlavní město jeho lidu, že jde o jeho lid, že jde o lid jeho Boha. Že k němu patří a je s ním spjatý, i když on, Nehemjáš, je v Babylóně, kde vyrostl a kde dělá kariéru. Nehemjáš je zasažen, otřesen, uvědomuje si svůj díl zodpovědnosti. V situaci Jeruzaléma vidí výzvu pro sebe.

Všechny velké změny v životě začínají tím, že nějaký

problém uchopím jako výzvu. Mnozí z čtenářů této starozákonní knihy ve 21. století dělají kariéru nebo se protloukají životem v tom v Babylóně, kde vyrostli, i když se to město, ve kterém právě žijí, jmenuje třeba Praha nebo Golčův Jeníkov a ne Babylón. Žijí pro sebe, pro své blízké, realizují se, budují, tvoří, fungují. V Nehemjášově příběhu si mohou uvědomit, že jsou sice součástí tohoto moderního světa a společnosti, ale skutečně patří jinam – k těm, které volá Nehemjášův Bůh domů, které volá do služby. Nemusí chodit do Jeruzaléma, stačí zůstat v Praze či Golčově Jeníkově a ve svém životě postavit hradby proti zapomínání na to, kam patřím, proti pověře, která ve mně utlouká důvěru vůči mému a Nehemjášovu Bohu, proti „mít“, které mi brání „být“, proti soustředění se na sebe, proti braní se vážně. Když si to volání Nehemjášova Boha čtenář uvědomí, možná najde odvahu sbalit dosavadní život do batohu na zádech a jít v tom svém městě či městečku hledat stejně smýšlející lidi, obnovující hradby pro Nehemjášova Boha. Odvahu vystoupit z řady, odvahu vyskočit z centrifugy, roztáčené Hadem do šílených obrátek jen proto, abychom zapomněli.

Když Nehemjáš vstává od modlitby, není už Babylónan, je Judejec. Jde domů. Nejde s prázdnýma rukama. V Babylóně dělal kariéru, má postavení, konexe, zkušenosti. Ví, jak věci ve světě chodí. Všechno to vsadí do hry pro judského Boha, pro jeruzalémské hradby. Všechno to prohraje pro Babylón,

pro sebe, pro to, co v jeho životě bylo dosud, aby to získal pro Judsko, pro to, co teprve bude. A do země svých rodičů, do nejistoty slibující ohrožené země svého lidu se ten exulant Nehemjáš, který za sebou nechal kariéru, zajištěnost a dobré bydlo, nevrací s prázdnou. Má s sebou všechno to, co se naučil – a co svým vlivem získal. Má kompetence, má poukázky na materiál, má vojenský doprovod. Všechno, co měl, vsadil na judského Boha. A teď to všechno nese s sebou těm, kteří drží pozice na trvale ohrožené a téměř ztracené vartě.

KNIHA NEHEMJÁŠ, KAPITOLA 2, verše 11 - 20 (STARÝ ZÁKON)

Po příchodu do Jeruzaléma se Nehemjáš seznamuje se situací na místě a prověřuje stav městského opevnění. Hradby nachází skutečně pobořené, městské brány zničené a vypálené. Stav města je neutěšený, jeho vnější bezpečnost není zajištěna. Na základě svého seznámení se skutečným stavem se Nehemjáš prohlašuje jako vyslanec vybavený kompetencemi k opravě a vyzývá vedení města ke spolupráci na zajištění bezpečnosti města, opravě hradeb. Velká stavební obnova může začít.

Proti zvýšení jeruzalémské bezpečnosti a obnovení

významu města se staví dosavadní honorace, předáci, kteří si před návratem babylónských propuštěnců zvykli na cizí nadvládu, smísili se s přistěhovalci, které do Judska ze severu přesídlil král Nebúkadnesar a s judskými sousedy. Nehemjáš je odděluje jasně stanovenou hranicí od navrátilců opravujících město. My jsme domácí, i když přicházíme, vy jste hosté, i když jste tu byli před námi – ať to je pro adresáty tohoto sdělení jakkoliv nepřijatelné.

Knihu Nehemjáš se dnešnímu čtenáři rozhodně vyplatí číst ne jako historickou novelu, ale jako aktuální text do situace jeho vlastního života. V předchozím textu tohoto oddílu Toulek knihou, v té první jedenapůlté kapitole o něco výše jsme si ukázali, že možná i nás, právě mne a právě tebe, volá Nehemjášův Bůh z Babylóna do Jeruzaléma, od kariéry do služby. Že možná právě já a právě ty máš tam doma v Praze, Golčově Jeníkově či Kardašově Řečici, na místě kde žiješ, ve svém vlastním životě rozvaleny a pobořeny hradby proti pověře, nevěře a zpronevěře, hradby bránící tvou důvěru spoléhající na Nehemjášova Boha, proti erozi všednosti, proti korozi zvyku, proti útokům nepřátel i proti dobře míněným a narůžovo nalakovaným beranidlům těch, kdo to s námi myslí dobře, ale sami nevědí, čím jsou a kdo je Nehemjášův Bůh. A když tu historickou novelu přiložíš ke svému životu jako podkladovému rastru, když se podíváš na svůj život jejími řádky, možná zjistíš, že potřebuješ provést obhlídku hradeb,

definici škod, identifikaci rizik – a pak se rozhodnout pro obnovu, která sice něco stojí, ale hlavně stojí za to. A pak – pak přijde odpor okolí – z míst, ze kterých jej čekáš a možná i z míst nečekaných. Až odpor přijde, nezapomeň, že s tebou je Nehemjášův Bůh.

Těším se na vás příště!

Váš Trabant

282. O OHROŽUJÍCÍM PARAMETRU A PENĚŽENKÁCH PROTI SHLUKŮM (Neh 3-4 a Neh 5)

KNIHA NEHEMJÁŠ, KAPITOLY 3 a 4 (STARÝ ZÁKON)

Práce na obnově jeruzalémských hradeb je určována dvěma základními parametry: všeobecným zapojením a trvalým ohrožením. Obnova musí být provedena rychle – a tak se na stavbě sejdou Judejci všech společenských vrstev. Vedle sebe stavějí lidé nejrůznějšího postavení, mladí i staří, majetní i nemajetní, řemeslníci, obchodníci i kněží, muži i – což není obvyklé – ženy. Jeruzalémské hradby jsou věcí a zájmem všech, kdo jimi v tom náhle cizím území potřebují obklopit svou existenci, kdo potřebují postavit je mezi sebe a zbytek světa, aby mohli přežít navzdory své náboženské odlišnosti. A tak se staví – najednou po celém obvodu města, rychle, efektivně. A to vyvolá, jak jinak, odpor.

Všude za zády stavitelů hradeb je nepřátelské území – jen ten Jeruzalém je skutečně jejich. Ze všech stran na ně může udeřit nepřítel, čerstvý domorodec, který si nepřizná, že je „naplavenina“, že skuteční domorodci (i když žili nějaký v cizině) jsou ti, kdo opravují hradby. Jakmile se i ty, čtenář ve

21. století, pustíš do opravy hradeb svého vztahu s Bohem, jakmile začneš stavět na důvěře Bohu, vždycky se najde dost sanbalatů a tóbijášů, schopných lecčeho. Liška, tehdy nábožensky vnímané zvíře, považované v tamějším regionu za součást podsvětí, uvozuje, ke komu Sanbalat s Tóbijášem skutečně patří – k těm, kdo odpor proti stavbě hradeb vedou ne proti navrátilcům, ale proti Bohu, místo Hada, za Hada a pro Hada.

Lid opravující hradby s tím musí počítat – a musí se připravit, musí snížit riziko, protože jde o hodně – hotová hradba znamená možnost náboženského přežití, nesplynutí s davem, nerozpuštění se v okolní populaci. A tak, i za tu cenu, že se oprava zbrzdí, jedni opravují a druzí hlídkují a všichni jsou připraveni bránit své město, svou existenci a dílo, které jim roste pod rukama.

Tehdy či dnes, pořád je to stejné – náboženská odlišnost, která rozlišuje mezi Bohem a Hadem, není trendy, moc se nenosí, na první pohled bije do očí. Žít s Bohem znamená nežít Hadovi – a to je tehdy i dnes zvnějšku vidět. Vztah s Bohem se vzápětí stává terčem útoků, protože pro Hada znamená ohrožení – že ztrácí vás, ještě neznámá, že kvůli vám dobrovolně ztratí další stoupence. Vztah s Bohem potřebuje hradby, které naše oči a uši otevrou z vnitřní strany vůči Bohu a z té vnější zavřou vůči Hadovi. Ty naše hradby nejsou z kamene, ale z rozhodnutí a nestojí v zemi, ale

v čase. A podléhají erozi – denně je dobré je projít, opravit, na exponovaných místech přistavět. Sanbalati a tóbijášové čekají na to, až přestaneme rozlišovat.

KNIHA NEHEMJÁŠ, KAPITOLA 5 (STARÝ ZÁKON)

Ačkoliv zvenčí viděno představují stavitelé hradeb jednotnou skupinu, v níž majetný i nemajetný staví vedle sebe, ve skutečnosti mnohé z nich společné ohrožení a společné dílo přivedlo jen k tomu, že jsou vedle sebe, ne k tomu, že jsou spolu. Rozdíly majetku a postavení nezmizely – a zatímco jedni si mohou dovolit investovat čas do oprav hradeb bez existenčního rizika, jiní se kvůli investovanému času zadlužují, protože jim ten čas zoufale chybí jinde – v existenčním zajištění. Majetkové přehrady nepadly, na hradbách nepracuje sjednocený lid, ale jednotlivé rodiny. Ta i ona rodina koná na hradbách velké dílo, ale kde jedna za to platí námahou a nepohodlím, ta druhá námahou, nepohodlím a vlastní budoucností. U které z nich je náboženství na správném místě, tedy nad ekonomikou?

Velké dílo obnovy nemůže být vykonáno na dluh, zaplaceno budoucností těch ekonomicky nejslabších. Nehemjáš rázně zjednává nápravu, mimo jiné i vlastním příkladem. Boží lid musí být „lid“, ne shluk vzájemně se

vymezujících individualit.

A čtenář se ve svém 21. století neubrání paralele pro církve. Paralele pro velká díla obnovy a budování, po kterých toužíme a na kterých se jako součást církve podílíme dnes, ve svých sborech, farnostech, společenstvích. Obnovujeme a budujeme spolu, či jen vedle sebe? Je v našich životech, postojích a přístupech náboženství nad ekonomikou, nebo ekonomika nad náboženstvím? Vzniká naše dílo na dluh, zaplaceno budoucností nejslabších? Nenechme se splést proměnou společnosti, v níž se dnes většinou neživoří, v níž se i chudoba vesměs civilizovala. Čas a prostředky, které investuješ do obnovy a budování pomyslných hradeb svého společenství proti sanbalatům, tóbijášům, liškám a hadům, pro ty, kdo jsou uvnitř i pro ty, kdo jsou venku, dáváš možná z nadbytku, zatímco jiný vedle tebe z nedostatku. Co tobě nebude pouze přebývat, bude jemu třeba i chybět. Stojí za to otvírat oči, nepřehlížet různost existenčních situací, v nichž vedle sebe pracujeme – a být připraveni nabídnout pomocnou ruku, otevřít peněženku, vykonat dílo obnovy a budování nejen tam, kde se drolí kameny, ale i tam, kde tvůj spolustavitel bojuje o existenci. Jen tak mohou mít ty hradby smysl.

Těším se na vás příště!

Váš Trabant

283. O VRÁNÁCH, DO KTERÝCH SE KLOVE A RADOSTI POD ŠIRÁKEM (Neh 6-7 a Neh 8)

KNIHA NEHEMJÁŠ, KAPITOLY 6 a 7 (STARÝ ZÁKON)

Jak se dílo obnovy hradeb blíží ke konci, přináší s sebou blížící se příslib budoucího bezpečí a dlouhodobé udržitelnosti pozice judských navrátilců v zemi, kam se vrátili. To způsobuje rostoucí paniku těch okolo, kdo k navrátilcům nepatří a mají v zemi své zájmy a své bohy. Cítí se ohroženi – a provádějí jedno opatření za druhým, aby dílo obnovy hradeb a judského náboženství zastavili. Nemohou otevřeně vystoupit proti vůli perského krále, a tak se jejich úsilí nesoustředí na celek, ale na detail – ten detail, který je z jejich pohledu nejvýznamnější. Na Nehemjáše. Ten, kdo stojí v čele, kdo motivuje a organizuje, bývá tím, na kom se ostatní orientují, tehdy i dnes. Jeho odstraněním vzniká přechodná dezorientace, krátký chaos, příležitost k ovlivnění situace ve prospěch těch, kdo jsou připraveni, ať uvnitř, nebo venku. A tak Nehemjáš čelí ohrožení, úkladům, intrikám. Jedna nástraha stíhá druhou, a úklady přicházejí nejen zvenčí, ale i zevnitř, protože využít je třeba všechny možnosti

a každý, kdo stojí v čele má dost nepřátel i mezi vlastními. Jenže Nehemjáš všem intrikám odolá, včas je rozpozná, protože s Nehemjášem a za Nehemjášem stojí judský Bůh.

Když začneš obnovovat své hradby, hradby svého vztahu s Nehemjášovým Bohem, začneš se vymykat z toho, co je normální, myslet jinak, jednat jinak – a tvé dosavadní okolí to nutně vyhodnotí jako ohrožení, protože lidské společenství vyžaduje homogenitu, stádovitost, standardizovanost – a bílé vrány jsou v jeho očích mnohem větší vyvrhelové, než černé ovce (s těmi lze občas sympatizovat). Když se pustíš do obnovy hradeb svého vztahu s Bohem, je zcela samozřejmé, že začneš čelit útokům, úkladům, intrikám. A nejen zvenčí, ale i zevnitř: ve vlastní rodině, ve vlastním církevním společenství, v nejbližším okolí. A argumenty, které tě mají zviklat a vrátit zpět, budou rozumné. Ono budování vztahu s Nehemjášovým Bohem v Hadově světě však mění pojmy: čemu ostatní říkají realita a rozumnost, ono nazývá iluzí a bláznovstvím; co ostatní mají za iluzi a bláznovství, ono vidí jako realitu a rozumnost. A tak buď připraven dívat se jako Nehemjáš očima, které počítají s tvým Bohem a nechají si Jím seřizovat optiku a zaostřovat zrak. Svým Bohem si nech zpochybnit náhled na realitu a rozumnost, kterou máš před očima, kam ti ji staví tví nepřátelé a možná i přátelé a kterou čteš z kulís situací kolem tebe. Jen tak dostavíš hradby.

Sedmá kapitola knihy Nehemjáš, která následuje po šesté

kapitole plné úkladů, je pro dnešního čtenáře tak trochu odpočinková – jména v ní uvedená mu již nic neříkají. Dodnes z ní ovšem zaznívá důraz na prevenci – včasným rozlišením kdo je kdo, kdo je venku a kdo je uvnitř, kdo je s námi a kdo proti nám, si lze ušetřit budoucí problémy. Jen to tehdy měli možná snazší, než my dnes. Přesto bychom neměli rezignovat ani na otevřenost vůči všem, kdo přicházejí do otevřených bran našich církevních společenství, ani na rozlišování, s kým spolupracovat a koho pouze nechat, aby se (možná zatím) jen díval. Vždyť všem venku i všem uvnitř jde o hodně, zřejmě o všechno – a to klade důraz na zodpovědnost.

KNIHA NEHEMJÁŠ, KAPITOLA 8 (STARÝ ZÁKON)

Po dokončení díla následuje slavnost, náboženská oslava, sestávající ze čtení starozákonních svitků a společných modliteb. Neslaví se v chrámu, způsob této slavnostní bohoslužby pod širým nebem je spíše synagogální, podobá se dnešním bohoslužbám s kázáním, písněmi a modlitbami. Velké věci prožívané v posledních generacích (zajetí a návrat z něj) přinesly do náboženského života změny, z nichž dodnes čerpáme svou bohoslužebnou tradici. Třebaže chrám byl po návratu ze zajetí obnoven a obětní systém restartován,

shromažďování kolem Slova, písní a modliteb už vždy bude vedle chrámu a zvířecích obětí stát jako alternativa, byť zprvu hlavně jako „z nouze ctnost“, jako „popelka“.

Slyšení Zákona vede tehdejší posluchače, stavitele hradeb, k lítosti. Jde ovšem o slavnost k dokončení díla, k dokončení opravy. Minulé věci jsou zapomenuty, judský Bůh se projevil jako ochránce, který navrátilce neodmítl, nepřehlédl, nezavrhl, nýbrž přikryl, podpořil a přijal. Na místě je radost, ne pláč. A lidé to pochopili, radostná bohoslužba pokračuje slavností stánků, připomínkou někdejšího pobytu na poušti po slavném odchodu z Egypta. Navrátilci z Babylóna si připomínají první zajetí, které před staletími opustili, když se svým Bohem přemohli egyptské náboženství a mořem prošli z otroctví do svobody, která občas chutnala hořce. Bůh, kterému uvěřili, Bůh, který je s nimi ve znovuopevněném Jeruzalémě, je Bohem, který vyvádí a přivádí, který dává svobodu i přesto, že s ní často z jeho pohledu naložíme hořce.

I mne a tebe ten Ezdrášův a Nehemjášův Bůh vyvedl a přivedl a dal nám novou budoucnost. Utři si slzy, rozlité mléko minulých ztrát zpět do džbánu nesebereš – a tvůj Bůh ti naplnil džbán novým. Hradby stojí, život pokračuje, radostně se přimkni k Bohu, který ti znovu a znovu dává svobodu – i když jemu i tobě tvá svoboda občas přináší slzy, jizvy a bolest – přesto ti ji znovu a znovu dává s nadějí, že

svou svobodu využiješ k důvěře, ke spoléhání na Něj.

Těším se na vás příště!

Váš Trabant

284. O NÁVRATECH DOKUD A VZTAHU BEZ VITRÍNY (Neh 9-10 a Neh 11-13)

KNIHA NEHEMJÁŠ, KAPITOLY 9 a 10 (STARÝ ZÁKON)

Slavnost, svátek stánků, kterým končila předchozí kapitola, poskytl čas k přemýšlení, čas k usebrání. To je výhodou takových svátků – přinášejí volno od všední práce, darují čas a umožňují zvednout oči od holé existence ke skutečnému bytí – od „mám“ ke „jsem“. Dodnes dvakrát ročně (v období Vánoc a Velikonoc) a jednou týdně (v tzv. „dni odpočinku“) dostáváme darem čas k zastavení se, k usebrání, k rekapitulaci, k bilancování, k přemýšlení, kdo jsem, odkud a kam jdu, zda ve vztahu k Bohu skutečně „jsem“ (prožívám) nebo zda v něm jen „existuji“ (přežívám). Nehemjášovy současníky vedla slavnost stánků k bilancování, které hned po jejím skončení přineslo jako výsledek nové přimknutí se k judskému Bohu.

A tak v deváté kapitole čteme bilanční historii vztahu Hospodina s jeho lidem, od Abrahama až do tehdejší současnosti. Čteme o neustálém Božím volání do vztahu a neustálém lidském selhávání. Na každé selhání odpovídá Bůh

slitováním, záchranou z důsledků, do kterých lid svým selháním zabředl. A tato bilance, tento výsledek volného času využitého k usebrání a přemýšlení, vede lid kolem Nehemjáše k novému rozhodnutí, k obnově smlouvy, kterou porušili. V desáté kapitole vyjadřují touhu dát věci do pořádku, znovu se přimknout k judskému Bohu: být důslední v rodinných svazcích, vrátit se k odpočinku v den, který Bůh k odpočinku vyhradil, začít znovu uplatňovat milosrdenství k bližním (každý sedmý rok budou exekutoři bez práce), vrátit se k odvodům desátého dílu příjmu na personální náklady bohoslužebného systému a k štědrosti v darech na jeho provoz. O tom všem je slavnostně sepsána a stvrzena smlouva – jednostranně, protože Bůh svou smlouvu s Abrahamem a jeho potomky nikdy neporušil, stále ji plní.

V životě se stává, že člověk tak dlouho jen „existuje“, až jej ten důraz na pouhou existenci odvede daleko od „bytí“, daleko od Boha. V životě se stává, že pod tlakem okolností a v zápase o existenci, v zápase o ekonomické přežití zpanikaříme, začneme se starat jen o sebe; s pohledem upřeným pod nohy jdeme „rovnou za nosem“, místo abychom se vydali směrem, z něhož nás volá Nehemjášův Bůh. Není podstatné, jak dlouho jsi šel podle svého a jak daleko jsi došel; podstatné je rozhodnout se pro návrat, pro změnu směru, pro „obnovu smlouvy“. Nehemjášův Bůh od tvého života nečeká trvalou dokonalost směru postupu a

dosahování standardizovaného výkonu. Nečeká od tebe vůbec žádný výkon – jen důvěru. A důvěra se vrací, jen nedůvěra utíká i poté, co si svůj útěk uvědomila. Nehemjášův Bůh od tebe neočekává, že neodejdeš – ví, jak těžké je „existovat“, „mít“ - a ještě těžší „být“ v Hadově světě. Toužebně si jen přeje, aby ses vrátil, abys nezůstal na útěku. Dokud žijeme, dokud dýcháme, vždycky máme příležitost k návratu. Neodkládej ji. Života i dechu máme jen omezeně, a já ani ty předem nevíme, kolik vlastně.

KNIHA NEHEMJÁŠ, KAPITOLY 11 - 13 (STARÝ ZÁKON)

Hradby jsou dokončeny, město bezpečně osídleno a stává se společenským i duchovním centrem přilehlé oblasti. Judští přesídlenci opět osidlují města a vytvářejí národní komunitu, byť již ne samostatný stát. Tato komunita je společenstvím ustaveným na náboženském základě, a tak tomu bylo i vždy v minulosti, byť navenek kdysi vystupovala jako stát. V seznamech, které čteme v 11. a první části 12. kapitoly si podle uvedených jmen má pozorný a zvědavý čtenář všimnout, že knihy Ezdráš a Nehemjáš, včetně tří závěrečných starozákonních knih Ageus, Zacharjáš a Malachiáš (budeme je číst později) patří tak nějak k sobě – že ten na etapy rozdělený návrat ze zajetí byl jeden proud s několika přítoky.

Závěrečná velká slavnost z 13. kapitoly završuje Nehemjášův „životní projekt“: opevnění Jeruzaléma, stabilizaci poměrů. Nehemjáš sám podniká cestu na perský královský dvůr a pak se vrací zpět. Při návratu nalézá to, co vybuodoval, rozklížené, rozvolněné, erodované tlakem zvenčí a nedůsledností zevnitř. Znovu se zasadí o reformu, nápravu, očistu, znovu věci narovná a vrátí do kolejí. Své poslání splnil, navrátilci mohou znovu říkat zemi, kam se vrátili: „doma“.

Nikdy nemáš vyhráno, odpracováno, hotovo. Žádná stabilizace není trvalá – vždyť žiješ v Hadově světě. Na tvůj vztah s Nehemjášovým Bohem, jakkoliv stabilizovaný, trvale tlačí a dotírá okolní atmosféra, syčivá, agresivně proerozní a prokorozní, narušuje to, cos vybuodoval, prohýbá i pevné nosníky a drolí sebelepší hradby. To opevnění, ten vztah s Bohem, který buduješ, potřebuješ neustále obnovovat, neustále znovu a znovu prožívat – nelze si jej dát do vitríny a jen leštit sklo, je třeba jím pořád, znovu a znovu žít, nahazovat novou maltu do odrolených míst, nahrazovat prohnuté traverzy rovnými a prověřovat, zda zeď, která se ti napohled stále zdá pevná, je stále ještě z kamene, a ne už z bláta. Život s Bohem se neopírá o jednu reformu, o diplom za sklem, ale o permanentní reformaci, o každodenně navazovaný a prožívaný vztah – jen tak přežije.

Těším se na vás příště!

Váš Trabant

285. O DIVADLE NA ZAČÁTKU A PRAGMATISMU S HANDICAPEM (Est 1-2 a Est 3)

KNIHA ESTER, KAPITOLY 1 a 2 (STARÝ ZÁKON)

Starozákonní kniha, kterou dnes společně otevíráme, kniha Ester, následuje po celé řadě historických starozákonních knih – tedy starozákonních knih, které pracovaly s historickými událostmi; zvěst těchto knih byla vpletena do osnovy skutečné historie, do dějin izraelského národa. S knihou Ester tomu bude jinak – je první z dvojice starozákonních knih (Ester, Jób), které se zařazení svých dějů do konkrétního historického pozadí vzpírají – jejich konkrétní dějinné kulisy nelze identifikovat jinak, než obecně, přibližně – jejich zvěst je totiž obecná, globální, nepotřebuje k pochopení a dokreslení reálnou historickou souvislost. Zvěstí knihy Ester není představovat a komentovat Boží jednání s Jeho lidem v historii Jím povolání národa, ale být ilustrací ke zvěsti o tom, že Bůh je přítomen v událostech našeho života, pracuje s nimi a pro nás, drží ruku nad těmi, kdo jsou Jeho – i kdyby všechno vypadalo na první i druhý pohled jinak.

První kapitola uvozuje scénu pro další vyprávění: přivádí čtenáře na dvůr historicky neidentifikovatelného perského krále, někdy během doby, kdy perští králové achaimenovské dynastie sídlí v Šúšanu, tedy v Súsách, městě ležícím východně od řeky Tigris, na území dnešního Íránu. Během velké královské hostiny chce opilý král svým opilým hostům prezentovat krásu své manželky královny, která takové vystoupení odmítne. Ještě na místě se nad nepřítomnou Vašti koná zbrklý a opilý soud, kde králův dvořan vystoupí s názorem, že pokud takové jednání nebude potrestáno, vezmou si z něj příklad ostatní ženy a muži, manželé ztratí před svými manželkami na vážnosti a vznikne nepříjemný genderový problém. Král se tedy zachová přísně, královna Vašti mizí ze scény a je vyhlášen konkurz na novou královnu – do králova harému začínají být shromažďovány krásné neprovdané dívky, panny, aby si z nich král vybral novou první dámu, novou královnu.

Tak se do králova harému v Šúšanu dostává i Šúšanka Ester, mladá židovka, sirotek, kterou vychovává Mordokaj, její příbuzný. Mordokaj je v příběhu jedinou historicky zdánlivě zařaditelnou postavou, je vypravěčem zasazen do historie svého rodu – podle tohoto zasazení by ovšem byl Mordokaj již v kmetském věku a výchova dcery jeho strýce by nebyla časově reálná. Čtenář se tedy musí smířit s tím, že do historie dění knihy Ester prostě nezasadí – a že je to zřejmě autorův

záměr. Mordokaj a Ester žijí v Šúšanu v Persii, nevracejí se do znovuobnoveného Judska. Své židovství nedávají na odív, přijali perská jména – ale stále důvěřují Hospodinu, judskému Bohu. Tato židovka Ester je náhle součástí králova harému, kde se jí dostává péče a výchovy, přípravy na setkání s králem. Že je židovka, to si na Mordokajovu radu nechá pro sebe. A Ester se v harému stává oblíbenkyní eunucha Hegaje, správce tohoto zařízení. Její šance rostou. Když pak jde ke králi a má si určit svou odměnu, zachová se podle Hegajovy dobré rady. Esteřin příběh končí hollywoodským happyendem, stává se perskou královnou. Totiž – zdánlivě končí. Kniha je teprve v první pětině a Esteřin příběh stále na začátku – byly rozestavěny kulisy, připravena scéna, zvedla se opona. Ester je v harému, Mordokaj venku – a často dochází na nádvoří harému, aby získal od personálu přístup k novinkám, aby věděl, co se kolem jeho Ester děje. Postupně získá s královnou Ester spojení prostřednictvím vzkazů – a tímto komunikačním kanálem zabráni Mordokaj královražednému spiknutí, které náhodně odhalí. Kniha Ester ovšem nezná náhodu, zná jen judského Hospodina – a ten to divadlo na perském dvoře pro čtenáře připravil, protože autory Knihy, kterou se společně touláme, povolává Hospodin a látka jejich textů je utkána z Jeho jednání s člověkem, z Jeho zájmu o nás, z Jeho nepochopitelné láskyplné péče o ty, kdo Jej zapřeli a opustili, kdo na Něj

zapomněli, kdo Jej nepoznali, o mne, o tebe.

KNIHA ESTER, KAPITOLA 3 (STARÝ ZÁKON)

Po nějakém čase se dostává na výsluní královny přízně Haman, člověk pragmatický, člověk bez skrupulí, který umí jít za svým cílem a mít úspěch. Haman se stává druhým po králi a náleží mu proto orientální pocty – poklekání ostatních poddaných před Hamanovým majestátem. Poklekání je ovšem náboženský úkon, vyjadřování pocty, kterou Mordokaj jako ten, kdo patří judskému Hospodinu, prokazuje výhradně svému Bohu. A tak Mordokaj před Hamanem nepokleká, stojí – a tím vyčnívá. Kdo vyčnívá, bývá sražen, standardizován tím, že přijde o postavení nebo o hlavu. Vyčnívat je nebezpečné – v tehdejší Persii i dnes, na pracovišti, mezi přáteli i v kostele.

Jako důvod svého nepoklekání uvádí Mordokaj své náboženství. Orientálním bohům konkurence nevadí, jsou to bohové, kteří jsou používáni – ale Mordokajův Bůh je judský Hospodin, Bůh jediný, Bůh, kterého nelze použít, Bůh, který stojí o vztah, o důvěru, o celého člověka – a důvěra tomuto Bohu je ve starověkém náboženském světě (a ostatně i dnes, jen v jiných kulisách a aktualizovanými projevy) osvědčována náboženskou věrností. Důvod Mordokajova vyčnívání a

nepoklekání je v tom, že patří klidu, který vyčnívá a nepokleká, protože ten lid patří Hospodinu, který vyčnívá a před nímž jediným lze pokleknout. A zásadovost je vždy tím, co obviňuje ty, kdo nad zásady postavili účel a své zásady ohýbají a přitesávají podle něj. Takové pragmatické Hamany bez skrupulí, kteří umí jít za svým cílem a mít úspěch. Proto se Haman na vyčnívajícího Mordokaje a jeho vyčnívající lid zaměří – a když si pragmatický Haman, člověk bez skrupulí, který umí jít za svým cílem a mít úspěch (typický zástupce drtivé většiny úspěšných lidí dneška) něco vytkne za cíl, pracuje na tom usilovně, pilně, strategicky.

Ti vyčnívající Židé mají být v celé Persii 13. dne 12. měsíce vyvražděni, standardizováni tím, že budou zkráceni o hlavu, aby nevyčnívali. Jejich majetek má připadnout jejich vrahům. Hamanovo řešení bude rychlé, efektivní, komplexní. A Hamanův král to řešení stvrdí, podepíše, zaštití. Je rozhodnuto. Jenže kniha Ester nekončí třetí kapitolou, má jich ještě dalších sedm. Hamanovo rychlé, efektivní a komplexní řešení má totiž nečekanou Achillovu patu – nepočítá s judským Hospodinem. Ale o tom příště.

Nenech se ukolébat těmi starověkými kulisami. Nečteš tu jen starověký příběh, ilustraci dávno zapadanou časem. Mordokaje i Hamany potkáš i dnes na ulicích města či obce, ve které žiješ, i když se jmenují pěkně česky. Ti jedni vyčnívají a těm druhým to vadí, protože z lidí potřebují mít masu, ne

osobnosti, které prudí tím, že nejsou standardní, že působí jako písek v soukolí, brání hladkému chodu dobře namazaného hamanovského světa. Možná sám jsi takovým Mordokajem, člověkem, který jde proti proudu, protože směr mu udává jeho Bůh, ne lidmi instalované směrovky. Nepodivuj se nad tím, že proti proudu se jde obtížně, že se spíš prodíráš, než jdeš. Nepodivuj se nad tím, že to proti tobě hřímá z hamanovských zbraní, že jsi muž či žena na odstřel, člověk určený k likvidaci. Ti, které tvé vyčnívání rozpaluje do běla či jen popuzuje, mají ovšem ten starý hamanovský handicap – nepočítají s tvým Bohem, nepokládají Jej za živého protihráče. Ale o tom, jak už jsme řekli, až zase za týden.

Těším se na vás příště!

Váš Trabant

286. O DLANI NAD PRÁZDNOTOU A ŘÁDCÍCH, V NICHŽ SE ŽIJE (Est 4 a Est 5-7)

KNIHA ESTER, KAPITOLA 4 (STARÝ ZÁKON)

Židovská komunita v Šúšanu i v celé zemi se dozvídá o králově nařízení. Nemá smysl snažit se věc změnit – vždyť i dnešní čtenář zná úsloví o „médo-perském zákoně“, které se používá o tom, co je nezměnitelné. Co ve starověké Persii král rozhodne, to prostě platí, královo slovo je zákon – kdo by se odvážil požadovat jeho změnu? Reakcí na královo rozhodnutí tak není petice, ale nářek. Samozřejmě je možné utéct – ale masový exodus není myslitelný, systém by se s prchajícími rychle vypořádal a individuální odchod – kam? S čím? S patnácti kilogramy na osobu? Vždyť i to by bylo hodně. Ze zajištěné existence do nebezpečí smrti – ať od lidí, nebo hladem? A kolik rodin může opustit své domovy, aby to nezbudilo zásah státní moci? Jedna? Tři? Deset? Třicet? Vždyť jich jsou stovky, ne-li tisíce! A tak komunita propuká v nářek nad sebou a Mordokaj si uvědomuje, že mají v ruce nečekaný trumf – že judský Hospodin s celou situací počítal a předem učinil protipatření – z židovské dívky Hadassy učinil

perskou královnu Ester. A tak je královna zpravena o situaci a stojí před životním rozhodnutím.

Ester se brání. Vždyť královnou se stala namísto královny Vašti, která přišla o všechno jenom proto, že nevstoupila před krále, ač jím byla pozvána. Jak by mohla Ester intervenovat u monarchy, který si ji již celý měsíc nedal zavolat? Vždyť by tak ohrozila všechno, co tak nečekaně, zázračně získala, zahodila by celý ten až hollywoodský příběh židovské dívky, která se stala perskou královnou. Ester se brání, Ester váhá. A Mordokaj jí připomíná její judskou národnost – a jejího judského Boha. Za nás všechny tě Bůh postavil sem, Ester. A jsi jedna z nás – budeme sdílet společnou budoucnost. My s tebou život, nebo ty s námi smrt. A tehdy se Ester rozhoduje, že splní svůj životní úkol – vsadí vše, co má, celou svou existenci a existenci svého lidu na jednu kartu, na to, že judský Bůh je Bohem i na perském dvoře. Judskému Bohu celou věc odevzdá. Pak půjde ke králi – získat život pro sebe a všechny, nebo všechny životy ztratit – včetně svého.

Takovou „Esteřinu volbu“ může čtenář potkat i ve svém životě. Může – a zřejmě opakovaně bude – stát v situaci, která bude hrozit existenční ztrátou. Především čtenář, který důvěřuje Bohu, o němž v knize, kterou se společně touláme, čte. Esteřina volba je totiž volbou mezi spoléháním na sebe – své kombinace, své zajištění, svůj výkon a to, čeho jsem

dosáhl – a spoléháním na Esteřina Boha, to vše v situaci, kdy mohu své zajištění a to, co jsem dosáhl, ztratit. Esteřina volba znamená otevřít dlaň „vrabci v hrsti“, ať je hubený nebo tučný a spolehnout se zdánlivě na „holuba na střeše“, na to, co není v mé režii, na Boha, který mě láskyplně drží na dlani, kterou pod sebou nenahmatám, nad prostorem, z něhož mám závrať. Právě situace „Esteřiny volby“ jsou v našem životě situacemi, kterými rosteme a zrajeme, situacemi, v nichž může růst a zrát naše důvěra Esteřinu Bohu. Možná jsme se v těch, které už přišly, rozhodli špatně. Příběh královny Ester nás má povzbudit pro příště. Možná jsme takovou situaci ve svém životě ještě neidentifikovali. Příběh královny Ester nám má pro tyto situace otevřít oči. A možná takovou situaci právě prožíváme. Příběh královny Ester nám má ukázat neviditelnou Boží dlaň mezi námi a tou šílenou hloubkou prostoru bez naděje. Právě čtvrtá kapitola je vrcholem celé té krátké starozákonní knihy Ester. Předchozí kapitoly jí připravily scénu, následující kapitoly její zvěst dokreslí a podtrhnou.

KNIHA ESTER, KAPITOLY 5 - 7 (STARÝ ZÁKON)

Po třídní přípravě, po třech dnech strávených s judským Bohem se Ester odhodlává předstoupit před krále - získává

jeho přízeň, nekončí jako její předchůdkyně Vašti. Nejtěžší krok byl učiněn, teď se získaným prostorem jen co nejlépe naložit. Ester však přichází připravena, nejedná zbrkle. Když se člověk před takovým úkolem ptá judského Boha a prosí Jej o moudrost a vedení, obvykle se mu dostane podpory a přichází připraven. Neviditelný a nenahmatatelný judský Bůh rozehrává na Achašvérošově dvoře, na území těch, kdo Jej zdánlivě porazili, pohyb okolností, který povede k záchraně. Systém postupných pozvánek na hostinu má vytvořit časový prostor pro dění, které povede k výsledku a zúročí, promění Esteřino podstoupené riziko v důslednou záchranu. Esteřin Bůh totiž dělá věci důkladně.

A tak si Haman zase všimne Mordokaje. Všimne si ho proto, že Mordokaj stále vyčnívá, stále nevzdává Hamanovi poctu. Vyčnívat je nebezpečné – a tak je pro Mordokaje postaven kůl, orientální šibenice. Stavět šibenice těm, kdo vyčnívají proto, že judský Bůh je pro ně víc než kdejaký haman, je ovšem rovněž rizikový podnik. Ten zdánlivě poražený judský Bůh na perském dvoře vezme králi spánek a před oči mu postaví zápis o Mordokajových zásluhách. Nicnetušící Haman se zachová naprosto předvídatelně a čitelně – a Bůh opět, jako už vícekrát v minulosti, projevuje smysl pro humor. Haman vodí za uzdu koně, na kterém z nejvyšší královské pocty sedí Mordokaj. Hamanovi astrologové i Hamanova žena Hamana varují – to není

samosebou, pozor na judského Boha!

A při poslední hostině královny Ester, krále Achašvéroše a králova oblíbence Hamana přinese Ester na připravenou scénu zásadní sdělení, král pochopí - a Haman skončí na kůlu, který připravil pro Mordokaje. Esteřin Bůh totiž dělá věci důkladně – a má smysl nejen pro humor, ale i pro ironii.

Mordokaj a Ester měli jistě své představy, jak věc provést, jak se domoci záchrany, jak nasypat písek do soukolí a vrazit klín pod neúprosně se zavírající dveře. Zastavili se ovšem, nechali režií událostí na svém Bohu, nevydali se cestou vlastních kombinací. Mohli si dovolit nebýt zbrklí. Ten, koho drží na dlani judský Bůh, nemá jednat zbrkle, lámat věci přes svoje koleno, zvedat před sebe svůj dřevěný meč a mávat s ním před hlavními všeho toho, co na nás v těžké chvíli ocelově míří. Vyplatí se zastavit se, odevzdat svou situaci Bohu, na jehož dlani stojím. Nechat jednat Jeho. Mluvit s Ním, abych pochopil, kde je moje role, co je můj úkol – a pak šel a udělal to, i kdyby v cestě stála zeď pochyb nebo panoptikum hrůz. Judský Bůh dnes ke svým lidem mluví hlavně v Knize, kterou se společně touláme. Čtenář má najednou pocit, že ta Kniha mluví k němu, do jeho života, do jeho situace, dnes, tady, tak daleko v čase i v prostoru od příběhů, o kterých se v ní píše. To judský Bůh dodnes pracuje s těmi řádky a dává čtenáři pochopit, kde je čtenářova role, k čemu je čtenář pozván a kdo jej zve.

Těším se na vás příště!

Váš Trabant

287. O STÍNU ZA RADOSTÍ A VZORU, KTERÝ JE PLONK (Est 8-10 a Jb 1-2)

KNIHA ESTER, KAPITOLY 8-10 (STARÝ ZÁKON)

Haman visí na kůlu, jeho majetek a postavení získává Mordokaj, nicméně hlavní problém přetrvává – připravený pogrom na perské židy nelze zastavit. Kde perský král rozhodne, nelze vzít královské slovo zpět. Královské slovo je nezměnitelný zákon. Jedinou cestou je vyslovení královského slova ve prospěch židů, které by jim umožnilo účinnou obranu, aniž by se pozvednutím zbraně stali vzbouřenci, státními nepřáteli. A tak jde Ester znovu ke králi a král povoluje židovskou domobranu, dává židovské populaci v Persii právo se v den pogromu ozbrojeně vzepřít těm, kdo je přijdou vyhladit. A tak stojí proti sobě dva královské edikty, dva zákony. Proti sobě tu stojí touha po židovském majetku a touha po uhájení života. Poteče krev. Ne kvůli židovské neústupnosti, ale kvůli nesmyslné perské legislativě, neumožňující revokaci chybného rozhodnutí – a kvůli touze po majetku druhých.

Následky jsou rozsáhlé a bolestivé, padlých je mnoho.

Perskému židovstvu jde ovšem o životy, ne o obohacení – a tak si majetek nepřátel nepřisvojují, ač to mají královským ediktem povoleno. Ani oni však nejsou imunní proti hamanovskému myšlení, proti opojení vlastním úspěchem, proti braní se vážně, proti svévoli místo spoléhání na judského Boha – a tak si vyžádají ještě jeden den, aby jejich pomsta (již ne záchrana, ta byla naplněna) byla důsledná. Je to zbytečný tah, vyvolaný stejnou pýchou, jaká Hamana přivedla na kůl, i když hezky nakaširovanou a nasvícenou vlastní ublížeností.

A události knihy Ester jsou důvodem k židovským svátkům púrím, nejradostnějším židovským svátkům, za nimiž ovšem moderní čtenář vždy vedle radosti (ze záchrany z rukou judského Boha a prostřednictvím královny Ester) na pozadí uvidí varovný stín pýchy, žádající další den vraždění tam, kde je již hotovo.

A poselství, které si z toho starého příběhu bez datování moderní čtenář odnáší do svých datovaných dnů, je dvojí: především to, že judský Bůh zachraňuje i v Persii a volí si k tomu nečekané nástroje - a co jde v Persii, je možné i v Praze, Horním Jelení či Ostravě. A také to, že hranice mezi křivdou a pýchou může být tenčí, než se na první pohled zdá – a ani ten nejhorlivější kladás proti pýše není dostatečně imunní a neměl by tedy sám sebe a svůj kladný výkon brát příliš vážně.

KNIHA JÓB, KAPITOLY 1 - 2 (STARÝ ZÁKON)

Kniha Jób je po knize Ester další historicky nezařaditelnou knihou – její děj nemůžeme zasadit do konkrétních historických souvislostí: Vůbec jí to neubírá na síle a významu zvěsti, kterou čtenáře zasahuje – spíše naopak. Téma knihy je nadčasové, odvěké i moderní – proč se dobrým lidem stávají v životě nedobré věci? Odkud vstupuje do našeho života utrpení, odkud vstupuje utrpení do života těch, kdo následují Abrahamova, Davidova a Jóbova Boha? Proč se život zauzlovává a komplikuje i těm, kdo žijí poctivě a tiše? A také – jakou náplast na naše rány obvykle přikládají naši přátelé? Je od nich možné očekávat pomoc při zpracování otázky „proč“? A pokud ne od nich – tak kde, od koho, z čeho?

Kniha Jób je výpovědí o realitě za kulisami, o nesmyslnosti zkoumat malby na kulisách, výpovědí o tom, jak to tady, kde žijeme, vlastně funguje. Výpovědí s několika vrstvami, výpovědí rozvíjenou ve zdánlivě bezcílných opakováních, výpovědí rozsáhlou, protože komplexní, byť ve výsledku jednoduchou, protože útěšnou – vždyť co má být útěšné, nemůže být složité. A Boží realita bývá jednoduchá, na rozdíl od Hadových kulis, které Had pečlivě maluje, aby nám realitu zamlžovaly, zkreslovaly a zneviditelňovaly, aniž si toho

všimneme - proto jsou tak komplikované.

Kniha Jób začíná podobně jako kniha Ester – vybudováním scény, představením aktérů. Hlavní hrdina dění na jevišti je Jób. Úspěšný muž, bohobojný, poctivý velkozemědělec s velkou rodinou. Muž, jemuž se daří, muž, jemuž jde život správně od ruky, muž vzor. To hlavní dění se ovšem neodehrává na jevišti, před kulisami, ale mimo jeviště, mimo kulisy. To hlavní dění se odehrává mezi Jóbovým Bohem a Jóbovým „žalobcem“, jak lze přeložit termín „satan“. Satan, ďábel, ten Had z příběhu Adama a Evy se Jóbovi věnuje, Jób mu není lhostejný, protože Jób není ochoten žít podle kulisy.

Všimni si: Jóbova zacílenost na realitu je předmětem sporu - není fér, aby se Jóbovi tak dařilo, tvrdí Had, ten satan, ten ďábel. Odpovídat na poctivost a důvěru ochranou – to satan Bohu vytýká, to vnímá jako křivdu, zneužití moci, nadržování těm ve správném dresu. A protože žijeme své životy (stejně jako Jób a všichni lidé před námi a po nás, dokud historie neskončí) jako ti, o něž se hraje životní bitva mezi Bohem a satanem, protože Adam s Evou nás i sebe kdysi vrhli do hry (satan nás používá jako trumfy a Bůh za nás proti němu vsadil vlastní existenci), je důležité vyjasnit si, jak se věci mají, vyjasnit si, zda se hraje čistá hra, s rovnými kartami – ne kvůli Hadovi, ten ty své karty stejně značkuje a tahá z rukávu, ale kvůli všem, kdo stojí okolo a napjatě čekají na výsledek (vždyť výsledek té tolikatisícileté hry, v jejímž

banku jsme my, rozhodne o budoucnosti všeho).

A tak se Jób, ten poctivý a bohobojný velkozemědělec s velkou rodinou, muž vzor, ocitá v krizi. Satan koná svoji práci důkladně. Jób ráz na ráz přichází o majetek, o postavení, o děti. Jóbův život je satanem nevratně, ničivě zplundrován. A ten uzlíček nervů, ten Jób, se přesto zuby nehty drží reality, drží se svého Boha, navzdory tomu, že z kulis Jób čte, že to nemá smysl, co z toho, podívej se, jak jsi dopadl, žádný Bůh není a pokud je, pak mu jsi naprosto fuk, egal, šumák. A to držení se reality, ta důvěra Bohu v té nejtěžší situaci, stojí Jóba nakonec i zdraví, protože satan je pragmatik, satan je realista, i když obchoduje s iluzí.

A tak na konci druhé kapitoly sedí ten bývalý velkozemědělec, který míval velkou rodinu, ten kdysi muž vzor a nyní jen muž v popelu, pokrytý vředy, škrábe se hliněným střepem, žena mu spílá a obžalovává jeho Boha za všechno, co Jóbovi způsobil (kulisy mají vždycky po ruce mikrofon) a přátelé přicházejí, aby Jóbovi nabídli svůj soucit a své odpovědi na jeho otázky (protože těch mikrofonů leží v kulisách celá sada, made in „žalobce“, made in „satan“). A Jób, ten muž v popelu, se stále, zuby i nehty drží reality, drží své důvěry svému Bohu, kulisy nekulisy.

Vítej v knize Jób. Ve zvláštní starozákonní knize o muži Jóbovi, realitě za jevištěm, mikrofonech v kulisách a kulisách před očima, v knize o mně a o tobě, o nás, o lidech, kteří

(sami zcela plonk) leží v banku, o který se hraje, a ta hra je o všechno.

Těším se na vás příště!

Váš Trabant